כפר עולמי · יחידה 5: יישובים כפריים ועירוניים · חוברת קטנה

המרחב הכפרי ותמורותיו

מהדורה למורה · תשובות לשלוש הרמות: בסיסי · ז׳ רגיל · מתקדם

התשובות מופיעות ראשונות. אחריהן: מהלך שיעור מוצע, הצעות לבידול, משחקים לשיעור ופרטים לוודא.

תשובות – רמה בסיסית

חלק א׳ 1 – התאמה	תשובה
1. חווה	א
2. מושבה	ד
3. קיבוץ	ג
4. מושב	ה
5. כפר ערבי	ב

חלק א׳ 2 – השלמה	תשובה
1. רפת ישנה שהפכה לצימר.	תמורות
2. כמה עשרות משפחות על גבעה בגליל.	מצפה
3. יישוב בגליל שתושביו נוסעים לעבוד בחיפה.	יישוב קהילתי

חלק ב׳ – שאלה	תשובה	הסבר
1. מה זו חווה?	ב. בית אחד של משפחה בתוך השדות	בחווה משפחה גרה בלב האדמה שלה.
2. איפה אכלו פעם כולם יחד בחדר האוכל?	א. בקיבוץ	בקיבוץ חלקו הכול, גם את הארוחות.
3. מה מיוחד במושב?	ג. לכל משפחה משק, ועוזרים זה לזה	במושב יש משק משפחתי ושיתוף פעולה.
4. איפה רוב האנשים עובדים בעיר ולא בחקלאות?	ד. ביישוב קהילתי	ביישוב קהילתי רוב התושבים נוסעים לעבוד בעיר.
5. למה צריך היום פחות אנשים לעבודה בשדה?	ב. כי מכונות עושות הרבה מהעבודה	החקלאות נעשתה ממוכנת.

נכון / לא נכון	תשובה	הסבר / תיקון
1. בחווה הבתים צמודים זה לזה.	לא נכון	בחווה יש בית בודד בלב השדות.
2. במושב לכל משפחה יש משק משלה.	נכון	נכון, והמשפחות משתפות פעולה.
3. היום יש בכפרים גם צימרים ובתי קפה.	נכון	נכון, הכפר משתנה ומתפתחת בו תיירות.
4. ביישוב קהילתי כולם חקלאים.	לא נכון	ביישוב קהילתי רוב התושבים עובדים בעיר.

חלק ג׳ – שאלה	תשובה לדוגמה
1. באיזה סוג של יישוב כפרי הייתם רוצים לגור? למה?	הייתי רוצה לגור במושב כי יש בו בעלי חיים, שקט ומשק של המשפחה.
2. כתבו שינוי אחד שקרה בכפר.	פעם היה לול תרנגולות, והיום יש במקום צימר לתיירים.

כרטיס יציאה: מה ההבדל בין כפר לחווה? · כתבו שני סוגים של יישובים כפריים בישראל. · תנו דוגמה לשינוי בכפר. — מצופה תשובה קצרה שמשתמשת במושג אחד לפחות.

תשובות – רמת ז׳ רגילה

חלק א׳ 1 – התאמה	תשובה
1. חווה	ג
2. מושבה	א
3. קיבוץ	ד
4. מושב	ב
5. כפר ערבי	ו
6. יישוב קהילתי	ה

חלק א׳ 2 – השלמה	תשובה
1. רפת ישנה שהפכה לצימר.	תמורות
2. כמה עשרות משפחות על גבעה בגליל.	מצפה
3. יישוב בגליל שתושביו נוסעים לעבוד בחיפה.	יישוב קהילתי
4. גרעין עתיק עם סמטאות ובתים חדשים סביבו.	כפר ערבי

חלק ב׳ – שאלה	תשובה	הסבר
1. היכן נפוצות חוות גדולות?	ב. במדינות עם הרבה שטח חקלאי פנוי	שטח רב מאפשר לכל משפחה חלקה גדולה סביב ביתה.
2. מה ההבדל המרכזי בין קיבוץ למושב בעבר?	א. בקיבוץ חלקו רכוש והכנסה; במושב לכל משפחה משק משלה	הקיבוץ היה שיתופי לגמרי, והמושב משפחתי עם שיתוף פעולה.
3. מה קרה לרבות מהמושבות הוותיקות?	ג. הן הפכו לערים	עם הזמן הן גדלו והתעייר.
4. למה נחשב היישוב הקהילתי לכפרי אף שתושביו אינם חקלאים?	ד. בגלל בנייה נמוכה, שטח פתוח וקהילה קטנה	הנוף ואורח החיים כפריים.
5. איזה שינוי בשימושי הקרקע מתואר בקטע?	א. רפתות ולולים שהפכו לצימרים ובתי קפה	התיירות והשירותים החליפו חלק מהחקלאות.

נכון / לא נכון	תשובה	הסבר / תיקון
1. בכפר הבתים מקובצים יחד והשדות מסביב.	נכון	נכון, החקלאים יוצאים מהכפר לשדות.
2. בכל הקיבוצים היום החברים עדיין מקבלים בדיוק אותה הכנסה.	לא נכון	בקיבוצים רבים השתנתה השיטה, ובחלקם כל משפחה מקבלת שכר לפי עבודתה.
3. מצפה הוא בדרך כלל יישוב קטן על ראש הר או גבעה.	נכון	נכון, הוא כולל קבוצה קטנה של משפחות.
4. מיכון החקלאות הגדיל את מספר העובדים הדרושים בשדות.	לא נכון	המיכון הקטין את מספר העובדים הדרושים.

חלק ג׳ – שאלה	תשובה לדוגמה
1. השוו בין קיבוץ, מושב ויישוב קהילתי לפי תבחין אחד: התעסוקה.	קיבוץ: בעבר חקלאות ותעשייה משותפות, היום גם עבודה בחוץ. מושב: משק משפחתי, היום רבים עובדים בעיר. יישוב קהילתי: רוב התושבים עובדים בעיר או מהבית.

2. הסבירו מדוע רבים מתושבי הכפרים כבר אינם עובדים בחקלאות.	מכונות כמו טרקטורים וקומביינים עושות את העבודה, ולכן צריך פחות עובדים. בנוסף, הכנסה מחקלאות קטנה יחסית, ויש עבודה בתעשייה, בשירותים ובתיירות.
3. תארו יישוב כפרי שאתם מכירים: מה היה בו בעבר ומה יש בו היום?	בעבר היו במושב לולים ופרדסים. היום יש בו שכונה חדשה, צימרים ומרכז מסחרי קטן, ורוב התושבים עובדים בעיר.

כרטיס יציאה: מה ההבדל בין כפר לחווה? · כתבו שינוי אחד בהשקפת העולם בקיבוץ. · מהו יישוב קהילתי? — מצופה תשובה קצרה שמשתמשת במושג אחד לפחות.

תשובות – רמה מתקדמת

חלק א׳ 1 – התאמה	תשובה
1. חווה	א
2. מושבה	ג
3. קיבוץ	ה
4. מושב	ח
5. כפר ערבי	ד
6. יישוב קהילתי	ו
7. מצפה	ב
8. תמורות	ז

חלק א׳ 2 – השלמה	תשובה
1. רפת ישנה שהפכה לצימר.	תמורות
2. כמה עשרות משפחות על גבעה בגליל.	מצפה
3. יישוב בגליל שתושביו נוסעים לעבוד בחיפה.	יישוב קהילתי
4. גרעין עתיק עם סמטאות ובתים חדשים סביבו.	כפר ערבי

חלק ב׳ – שאלה	תשובה	הסבר
1. מדוע נוצרו כפרים מקובצים באזורים מסוימים?	א. בגלל חלקות קטנות וצורך בביטחון וקהילה	חלקות קטנות וצורך להתגונן חייבו מגורים צמודים.
2. מה מייצג הפסיפס היישובי בישראל לפי הקטע?	ב. השקפות עולם שונות שכל צורת יישוב משקפת	כל צורה מבטאת רעיון חברתי אחר.
3. כיצד מטשטשים היישובים הקהילתיים את המושג ״כפרי״?	ג. הם כפריים בנוף אך לא חקלאיים בפרנסה	הקשר בין כפרי לחקלאי נחלש.
4. מהי ״הפרטה״ בקיבוץ?	ד. מעבר לשכר שתלוי בעבודה של כל משפחה	זה שינוי בהשקפת העולם השיתופית.
5. מה המסקנה ממקרה הבוחן של המושב?	א. היישוב נראה כפרי, אבל אורח החיים דומה לפרבר	הנוף נשאר, התעסוקה ואורח החיים השתנו.

נכון / לא נכון	תשובה	הסבר / תיקון
1. חוות פזורות אופייניות למדינות עם עתודות קרקע עצומות.	נכון	נכון, כמו בצפון אמריקה ובאוסטרליה.
	לא נכון	

2. הכפר הערבי התפתח על בסיס רכוש משותף לכל התושבים כמו בקיבוץ.		בכפר הערבי הקרקע בבעלות פרטית ומשפחות מורחבות בונות סביב גרעין עתיק.
3. התמורות במרחב הכפרי כוללות גם שינוי בשימושי הקרקע.	נכון	נכון, לולים ורפתות מפנים מקום להרחבות, צימרים ומפעלים.
4. ההבדלים בין הכפר לעיר בצריכה ובבילוי גדלו בעשורים האחרונים.	לא נכון	ההבדלים הצטמצמו.

חלק ג' – שאלה	תשובה לדוגמה
1. נתחו את ארבעת תחומי התמורה במרחב הכפרי ובחרו את התחום שלדעתכם השפיע הכי הרבה. נמקו.	התעסוקה השפיעה הכי הרבה: כשהמיכון צמצם את הצורך בעובדים, התושבים יצאו לעבוד בעיר. בעקבות זה השתנו אורח החיים, הצורך בשכונות חדשות ושימושי הקרקע.
2. "הכפר הישראלי הופך לפרבר." האם אתם מסכימים? כתבו טיעון בן שני צדדים.	מצד אחד, רוב התושבים עובדים בעיר וצורכים כמו בעיר. מצד שני, הבנייה נמוכה, יש שטח פתוח וקהילה קרובה, וחלק עדיין חקלאי. לדעתי הוא "כפר-פרבר" – שילוב של שניהם.
3. השוו בין חווה בצפון אמריקה למושב בישראל: צורת המגורים, גודל המשק ושיתוף הפעולה.	חווה: בית בודד בלב שטח עצום, משק גדול מאוד, מעט שיתוף עם שכנים. מושב: בתים צמודים לאורך רחוב, משקים קטנים, שיתוף פעולה בשיווק ובקנייה.
אתגר: בחרו יישוב כפרי בישראל (מושבה, קיבוץ, מושב, כפר ערבי או יישוב קהילתי). מצאו מידע על שנת הקמתו ועל פרנסת התושבים אז והיום, ושרטטו מפה פשוטה "לפני ואחרי" של שימושי הקרקע. סכמו אילו תמורות התרחשו.	דוגמה: קיבוץ שהוקם בשנות השלושים – אז: שדות, רפת וחדר אוכל; היום: מפעל, שכונת הרחבה, בריכה ומרכז מבקרים. תמורות: הפרטה, עבודה בחוץ ושימושי קרקע חדשים.

כרטיס יציאה: כתבו את ארבעת תחומי התמורה. · מה ההבדל בין כפר מקובץ לחווה פזורה? · הסבירו במשפט מהי הפרטה בקיבוץ. — מצופה תשובה קצרה שמשתמשת במושג אחד לפחות.

מהלך שיעור מוצע (45 דקות)

פתיחה (5 דק׳): משחק "איש תלוי" על אחד המושגים באתר, על הלוח הכיתתי.

מושגים וקריאה (15 דק׳): כל תלמיד/ה בחוברת ברמה המתאימה; קוראים בזוגות ומסמנים את המושגים בקטע.

חלקים א׳–ב׳ (12 דק׳): עבודה עצמית, בדיקה בזוגות בעזרת המושגים.

חלק ג׳ או "חידון מהיר" (10 דק׳): שיחה על שאלה פתוחה אחת, או חידון כיתתי בקבוצות על הלוח.

סיום (3 דק׳): כרטיס יציאה ✂.

בידול בכיתה

- בסיסי: משפטים קצרים, מחסן מילים, משפטי פתיחה. אפשר לקרוא בקול ולעבוד בזוג.
- ז׳ רגיל: אותם מושגים, קטע ארוך יותר ושלוש שאלות חשיבה.
- מתקדם: קטע עשיר, השלמה בלי מחסן מילים, אתגר חוקרים.
- כל הרמות עובדות על אותם מושגים – כך אפשר לקיים דיון כיתתי משותף.

משחקים לשיעור באתר

חידון מהיר (גם במצב לוח כיתתי), איש תלוי, טריוויה ב־3 רמות, התאמת מושגים, זיכרון ומרוץ נכון/לא נכון: https://geo-z-chovrot-tiny.sites.tab.bot/

לוודא לפני השיעור

- בישראל כ- 270קיבוצים
- נהלל – המושב הראשון – הוקם ב-1921
- כ-1% מהמועסקים בישראל עובדים בחקלאות
- פתח תקווה מכונה ״אם המושבות״
- יש חוות באוסטרליה גדולות משטח ישראל
- המילה צימר מגרמנית ופירושה חדר

יצרה: רוית ראש בן ישי